

M.B.

- Tévedek-e, ha azt gondolom, hogy az ellenzéki összefogás nem pusztán a létező erők összeadása, hanem - talán utolsó - alkalom is arra, hogy a más nyelven szólaljanak meg, más érvekkel, más szellemben?

- Ez így van. Az ellenzék sokáig nem döntötte el, hogy kormánykritikát folytat-e Orbánnal szemben, vagy rendszerkritikát, ettől aztán a politikai kommunikációjuk mindeddig bizonytalan volt. A mostani összefogás egyszerre következménye a választójogi törvény kényszereinek és annak, hogy megszületett a döntés: rendszerkritikára van szükség, hiszen egyébként külön-külön kellene kormányprogramokkal versenyezni, ami feltételezné, hogy még mindig a liberális demokrácia keretein belül vagyunk. De nem ott vagyunk. Nem az a kérdés, hogy a kormányzás jó, vagy rossz, hiszen a döntéseknek nem szakpolitikai, hanem hatalomkoncentrációs és személyes vagyonosodási indítékai vannak. Az elhúzódó fogalmi tisztázatlanság miatt aztán sokakkal el is szaladt a ló: az Orbán-rendszert hol kései kommunista, hol fasisztoid diktatúrának átkozták el. Ezzel pedig nemcsak az a baj, hogy a rezsím nem ilyen, hanem az is, hogy a megszólítandó emberek élményeit nem lehetett begyömöszölni ezekbe a kategóriákba. Ez a radikális megbélyegzés hamisnak, túlzónak mutatkozott. A problémával egyébként, hogy tudniillik nem tudjuk megnevezni a rendszert, amiben élünk, nemcsak a hazai ellenzék küszködött, de a Nyugat is, ahol a hibridrezsimtől kezdve az irányított, vagy illiberális demokrácián keresztül a választási autoriter rezsímgig használnak mindent.

- Az ön által javasolt posztkommunista maffiaállam fogalma bekerült az ellenzék szókészletébe? Ezzel azt is kérdezem, hogy az értelmiség szellemi találmányai befolyásolják még a politikusokat?

- Az az értelmiségi holdudvar, amely leginkább az SZDSZ-t jellemezte, eléggé archaikus, egyben zavaros keveréke volt a független és a pártszempontokat szolgáló értelmiségi szerepeknek. Itt maga az értelmiség volt a párt, ennek minden ellentmondásával. Ha csak

magamra gondolok, nekem 1990-ig volt szólásszabadságom, és 2010 után megint lett, de a közbeeső húsz évben nem volt, hiszen egy politikai alakulat szabályai szerint kellett önkorlátozást gyakorolnom, és csak négy éve lehettem újra „szabadon lebegő” értelmiségi. Az MSZP-nél más volt a helyzet, ott az értelmiségi és a párt szerep mindig is elkülönült. A Fidesz az elején úgy viselkedett, mintha maga is belenőne az SZDSZ-es modellbe, de mert az értelmiség kritikussá vált vele szemben, a párt radikálisan szakított vele. Magyarán az értelmiség nem befolyásolja közvetlenül a politikát, és ez modern államokban nem is szokás. Ami konkrétan a maffiaállam fogalmának politikusi használatát illeti: ez eddig eléggé esetlegesnek bizonyult.

- Pedig a politikai gondolkodók egy ideje forgatják, nézegetik az ön modelljét, vitatkoznak róla, és pár hete kapott is egy komoly bírálatot Tamás Gáspár Miklóstól, aki szerint a posztkommunista maffiaállam csak a váza, és nem a tartalma a rendszernek. Ő úgy véli, a rendszert a középosztály félelmei és igényei szülték, töltik meg, és működtetik.

- Ezzel nem értek egyet. Ahhoz a szűk réteghez, amelyet TGM középosztálynak nevez, elvben hozzátartozna a tulajdon biztonsága, az autonómia, és a jogrend védelme. A maffiaállamban azonban ilyen nincs, osztályok helyett a társadalom tagjait vazallusi láncokba sorolják be. A közmunkásnak, legalul, csak az adatik meg, hogy éhbérért dolgozzon, ha kilép, még a kis segílyt sem kapja meg. Fölötte a tanárnak annyi jut, hogy állása lehet, ha hajlandó az ideológiai indoktrináció követelményeivel nem szembenemenni. Egy polccal feljebb egy vállalkozó maximum annyit kap, hogy őt alvállalkozóként a maffiacsalád egy oligarchája megsarcolhassa. Magának az oligarchának persze már zsíros falatok járnak, de az a lényeg, hogy az egész társadalom egyetlen függelmi rendszerbe van szervezve, és egy önkényes döntéssel bárki kirúgható a munkájától, kitehető a pozíciójából, kizárható a piacról, megfosztható a tulajdonától. Az más kérdés, hogy a nemzeti középosztály megteremtéséről szóló szöveget sokan benyelik. De hogy a középosztály kiszélesítéséhez miért kellene egy olyan hatalmi gótívet emelni, amelynek a tetején a Simicska nevű zárókő van, arról senki

nem mond semmit. A Fidesz nem középosztályban, jogrend képviselte normatív viszonyokban, hanem az önkény által közvetített személyi függőségi viszonyokban gondolkodik. Pinochet chilei diktatúrájában volt egy jobboldali középosztály, amely támogatta a rezsimeket, de azért ott szó sem lehetett arról, hogy annak tagjait meg lehetett volna fosztani a tulajdonától, vagy rá lehetett volna küldeni az adóhivatalt vagy az ügyészséget, ha nem adja el nekik a cégét. Ezt egy maffiaállamban csinálják, ahol a maffia nem a közhatalom mellett, vagy ellene működik, hanem éppen hogy a közhatalom, tehát az állam álarcában.

- Ha nem igaz, hogy egy autonóm középosztály rendelte meg az Orbán- rendszert, miért támogatja ilyen híven?

- Mert a társadalom felső egynegyedét kitevő középrétegnek el kell döntenie, hogy anyagi előnyökért cserébe /egykulcsos adó, gyerektámogatások/ vállalja-e az önkényt és alávetettséget az élete összes területén, vagy emberi méltóságot és szabadságot akar, de ezzel a kétkulcsos adót is választja, lemondván havi 50-100 ezer forintról. Az alsó rétegeket pedig a rendszer már nem premizálja, hanem szétporlasztja a lehetséges ellenállás szinte minden formáját. Csak a behódolást fogadja el. 2014 azért fontos év, mert egy újabb Fidesz négy év után már az oligarcháktól a vécés nénikig mindenki a Fidesznek köszönheti majd a helyét, és az ellenzék ígérete, hogy rendet csinál, inkább félelmet kelt majd azzal, hogy mindent újra kell osztani és rendezni.

- Ha ez így van, akkor visszatérhetünk ahhoz a kérdéshez, hogy a már rendszerkritikában utazó ellenzék hogyan tudja mindezt lefordítani egy meggyőző politikai nyelvre és programra?

- Ennek vannak nehézségei, részben a Fidesz kommunikációja miatt, amely arra épül, hogy minden demagóg és kárt okozó lépésének /lásd rezsicsökkentés/ a következményeit letolja magáról, áthárítja a bankokra, multikra, Brüsszelre, ő maga viszont az együttérző, a nemzetért harcoló emberbarátként tűnik fel. A baloldal meg eddig beleragadt a puszta osztogatás ideológiájába, hol csak az anyagiak

számítanak, de a lelki dolgok, az emberi méltóság alig. Egy új nyelven tehát azt a kérdést kell feltenni a választónak, hogy vajon te egy olyan országban akarsz-e élni, ahol a személyedre vonatkozó összes döntést valójában nem tudod a saját teljesítményeddel befolyásolni, hanem minden rajtad kívül állók önkényén múlik. Vagyis mindig valaki engedelmes vazallusává kell válnod. Az ellenzéknek a Fidesz „nemzeti szabadságharcáról” azt kell elmondania, hogy a maffiaállam a saját nemzetének polgárait taszítja szolgaságba. A központi kérdés tehát az, hogy ebben a szolgaságban akarsz-e élni, magyar?